

É Romani Glinda

Den romska spegeln

Pris 47 kronor

Nr 6–2007

Nobelpristagaren i medicin,
Mario Capecchi, kom till Rinkeby

Redaktören har ordet

Kära läsare. Ett år går fort, nu är julen åter här. Helgen blir lång och många kommer att ta ut ett par extra semesterdagar för att få en lång sammanhängande helg. Stress är ett utbrett fenomen, något som jag själv känner då jag sitter och tänker på vad som har passerat under 2007. Hur har vi på redaktionen hunnit med allt detta och lite till?

I årets första nummer uppmärksammar vi den 27 januari, förintelseoffrens dag. RKC manifesterade dagen tillsammans med pingstförsamlingens kyrka i Tyresö. Katarzyna Pollok har utställning på Romska kulturcenter i Stockholm. Linköpings universitet startade en språklig forskningsavdelning för é romani chib. RKC gör en språkkonferens i Stockholm och Uppsala. Delegationen för romska frågor startar sitt arbete. Internationella Romerdagen som infaller den 8 april firas av många romer i hela världen, så också i Sverige. I ett reportage från Thailand berättar vi om "sjözigenare". Vi skriver en omfattande och spännande artikel om barnomhändertagandet i Sverige under 40-talet och fram till idag. DO Katri Linna berättar om samanslagningen med andra ombudsmän. Delegationen för romska frågor besöker Romska Kulturcentret i Malmö och IRIS skolan i Malmö. Många romska ungdomar tar studenten i Sverige. Joakim Eskildsen och Cia Rinne ställer ut sin enorma fotoutställning Le romané phirimáta på Kulturhuset i Stockholm. Romska hemspråklärare träffas i en konferens i Göteborg. Stockholms nystartade kristna förening ställer till med en välgörenhetskonsert, de samlar in pengar till ett mötestält. Under Stockholms stads kulturdagar arrangerades "Romer i Centrum" För andra året i rad. Erwin Holk guidar oss i uppsamlingslägret Fröslev i Danmark och berättar dess historia. Romska Kulturcentrum i Malmö ställer ut sin vandringsutställning på Malmö museer. Kronprinsessan Victoria inviger den första romska folkhögskolan i Göteborg. ÉRG medverkar för första gången med egen

Rosario Taikon Ali och Bengt O Björklund, framför sitter Fred och Maja-Lena Taikon.

É Romani Glinda

Egnahemsvägen 58
141 37 Huddinge

Telefon och fax:

+46 (0)8-779 40 31
+46 (0)70-712 39 91
+46 (0)73-543 07 16

E-mail: fredt@telia.com

Webadress: www.romaniglinda.se

Postgiro: 19 54 82-5

Ansvarig utgivare

och chefredaktör: Fred Taikon

Redaktion: Maja-Lena Taikon,
Rosario Ali Taikon
och Bengt O Björklund.

Tipsa oss

Vi tar gärna emot material till tidningen, samt tips om olika evenemang, föredrag och möten.

Vi tar emot texter på samtliga romanédialekter, antingen via vanlig post eller via e-posten:
fredt@telia.com

monter tillsammans med Delegationen för romska frågor på Bibliotek & Bokmässan i Göteborg. Vi besöker Norges motsvarighet till Integration och jämställdhetsdepartementet som jobbar med den nationella minoritetspolitiken. I december var vi på det årliga nobelpristagaremötet på Rinkebybiblioteket, vi dokumenterade två viktiga inslags på Mänskliga

Innehåll:

Oro på IRIS skolan	sid. 3
Nobelpristagare i Rinkeby	sid. 4-5
MR med Ingrid Schiöler	sid. 6-7
Bakro	sid. 7
MR med DO	sid. 8-9
Gästreportage	sid. 10-11
Romsk referensgrupp	sid. 12-13
Romska rättigheter	sid. 14-15
Romska kvinnor	sid. 16-17
Två verkligheter	sid. 18
Böcker	sid. 19-20
Gunilla Lundgren får pris	sid. 22
28 500 romska ord	sid. 24
Misstro bland romer	sid. 26-27
Gamla bilder berättar	sid. 28-29
Recept	sid. 302-31

Bilden på framsidan är tagen under firandet av nobelpristagarna i Rinkeby bibliotek den 13 december 2007. De romska skolbarnen Gino Pawlowski, Esmeralda Papadopoulos flankerar författaren Gunilla Lundgren.

Våra bidragsgivare

Kulturförvaltningen
Statens Kulturråd

Tryck: Allduplo

ISSN 1651-3258

Rättighetsdagarna. Carl-Johan Bauler har varit i Suto Orizar makedonien och träffat romer. Delar av referensgruppen till Delegationen för romska frågor blir intervjuade. I samtliga nummer har vi med vår bildserie Gamla kära bilder berättar. ÉRG fortsätter att laga mat med Ragnhild Holck som kock.

Phu! Gott Nytt År!

Oron för framtiden är stor på IRIS skolan

Har alla rätt till grundläggande vuxenutbildning?

I dåliga tider vill man att alla som saknar grundläggande vuxenutbildning ska sätta sig i skolbänken. Nu när det ser ut att ha lättat på arbetsmarknaden så drar man människor från skolan till ett ibland tröstlöst arbetssökande.

De deltagare som studerar på SFI-nivå är hänvisade till socialens välvilja! De planerar ibland över huvudet på människor för att nå de utsatta mål de har. Språkbarriären gör att man inte alltid förstår varandra. Vi har många exempel på de orimliga mål som sätts på de deltagare som börjat hos oss för att de behöver lära sig svenska. Dessutom ställs krav på dem att ha läkarintyg från första dagen annars får man inget försörjningsstöd. I samma andetag man säger detta så meddelar man oss att det har deltagaren själv skrivit under i sin handlingsplan. Eftersom många av de deltagare vi har på IRIS skolan har stora familjer och en tradition som tar hand om sina äldre – så kan vi bara gissa hur detta slår mot det försörjningsstöd som borde ha rätt till. Hur ska man kunna känna sig trygg och få studiero när man har denna ekonomiska oro.

Alla som går i skolan vet att man inte kan ta till sig ny kunskap om man inte har det lugnt runt omkring sig! Barnen ska känna sig trygga på dagis eller skola, man vet att man kan betala hyran och att man kan handla mat och kläder till barnen.

Vi har under de snart 10 år som skolan funnits haft många deltagare som satt sig i skuld hos CSN för att läsa grundläggande vuxenutbildning. När studieveckorna har tagit slut har man inte hunnit läsa klart alla nivåer och har bara en stor skuld till CSN som minne av sina studier.

Är det rimligt att man ska behöva låna

*Birgitta Vaktnäs,
utbildningsledare,
Conny Pettersson, rektor
och Djura Ivanov
utbildningsledare vid
IRIS skolan i Malmö.*

Foto: Bob

pengar för att studera på grundläggande nivå?

Borde vi inte kunna göra ett system som uppmuntrar till studier och att man får stöd ekonomiskt under denna tid?

Birgitta Vaktnäs

Trygga I.R.I.S. skolans framtid

I.R.I.S. skolan bedriver vuxenutbildning på uppdrag av Komvux Centrum i Malmö. På skolan studerar ca 70 elever på SFI- och grundläggande nivå.

Deltagarna finansierar sina studier med hjälp av studiemedel från CSN eller någon form av försörjningsstöd.

Idag kan man konstatera att skolan är en väletablerad verksamhet och i februari 2008 firar den 10-årsjubileum. Med anledning av skolans stabila historia önskar vi som arbetar på skolan att vi kunde planera för mer än en termin åt gången. Så som det ser ut nu måste skolan ansöka om fortsatt verksamhet termin för termin. Detta bidrar till att det blir svårt att inneha en god framförhållning och gör det svårt för oss att planera långsiktigt.

Vår förhoppning är att Malmö stad hörsammar vår önskan om en säkrare framtid för både deltagare och personal på I.R.I.S. skolan.

Vi vill kunna blicka framåt, inte endast ett halvår i taget, utan för en längre period. Detta hade vi alla mått mycket bättre av och verksamheten hade kunnat utvecklas än mer.

Personalen på I.R.I.S. skolan

Får jag gå kvar?

Jag är en elev på I.R.I.S. skolan i Malmö. I.R.I.S. skolan, den har ni väl hört talas om? Inte, jo det är en skola för vuxna romer, men med svenska lärare.

Här på skolan är vi idag ca 70 elever, det har varit fler, mer än det dubbla faktiskt. Men nedskärningar och åter nedskärningar har gjort att vi idag bara är 70 elever. Jag själv har nu gått här i två terminer och jag stormtrivs. Sammanhållningen här på skolan är väldigt bra. Relationen mellan elev och lärare är också fin.

Men, och det finns alltid ett men i en "glad" berättelse. Vad? Tänker ni. Jo att skolans framtid är oviss. Vi vet inte om vi får fortsätta mer än en termin i taget, eftersom vi får anslag per termin.

Så ni kan förstå min och allas oro här på skolan. För man lånar ju pengar från CSN för att kunna försörja sig under studietiden, men vad händer om skolan stängs? Där står man med en stor skuld och oavslutade studier.

Så hur ska vi lösa vårt problem?

Jag tycker att anslagen ska ges på en 3-5 års period, istället som det är nu per termin. För då vet man att man kan avsluta sina studier och inte sluta mitt i studietiden med en massa skulder och utan slutbetyg.

Det skulle vara bättre även för dom som driver skolan, för då skulle de kunna planera mycket bättre och våga satsa mer, inte sant?

"en oviss elev" på I.R.I.S. skolan

Nobelpristagaren i medicin, Mario Capecchi med fru och Doris Lessings dotter Jean Cowen med sin dotter Susanna möter den exotiska ceremonien med Luciatåg från mångkulturellt dagis i Rinkeby.

Nobelfest i Rinkeby i år också

Klockan är nio på morgonen, torsdagen den 13 december 2007. Ljuset i biblioteket i Rinkeby dämpas och ljusa barnröster närmar sig det fullsatta biblioteket. Barnen kommer från ett fritidshem i närheten och de sprider sitt ljus för alla närvarande.

Text: Fred Taikon **Foto:** Rosario Taikon Ali

På första raden sitter några förväntansfulla gäster. Det är Nobelpristagaren Doris Lessings dotter Jean Cowen med sin dotter Susannah, och Nobelpristagaren i medicin Mario Capecchi med fru Laurie och dottern Misha.

För artonde året i rad har författaren Gunilla Lundgren och skribenten Lotta Silfverhielm, tillsammans med biblioteket och barnen i Rinkeby arrangerat ett möte med en årets nobelpristagare barnen i årsklass 8 i Rinkebyskolan och Bredbyskolan.

Som brukligt är siktade man från början in sig på nobelpristagaren i litteratur, men Doris Lessing fick order av sin läkare att stanna hemma. Istället kom hennes dotter och barnbarn.

För att barnen ändå skulle få träffa en nobelpristagare frågade man pristagaren i medicin, Mario Capecchi, som svarade ja

direkt. Hans och Doris Lessings fantastiska historier kan ni läsa på nästa sida.

Barnen i klass 8 hade gjort en utställning om de bägge nobelpristagarna och till publiken förtjusning berättade man om Doris Lessings intresse för katter. Det var barnbarnet till Doris

Lessing som fick motta den fina foldern med utställningen i. Hon blir särskilt glad och överaskad över en teckning i foldern på Doris.

– Det ser precis ut som när mormor sitter med sin dåliga rygg och vinkar iväg oss innan vi åkte.

Barnen vände sig mot Mario Capecchi och sade.

– Du får inte bli ledsen nu, när vi berättar om din barndom.

Gino Pawlowski är nyinflyttad till Rinkeby. Han har bidragit med en teckning till utställningen som handlade om de två inbjudna gästerna.

– Jag är född här i Rinkeby och kan inte tänka mig att bo på något annat ställe, säger Esmeralda Papadopoulos som har bidragit med texter till beskrivningen om Doris Lessing liv.

På vår fråga om vi får se dem som nobelpristagare, svarar de bägge stolt "kanske det, varför inte"

Två Nobelpristagare med unika historier

Nobelpristagaren i medicin, Mario Capecchi med fru till vänster och Doris Lessings dotter Jean Cowen till höger med sin dotter Susanna.

Doris Lessing årets litteraturpristagare

Doris Lessing föddes den 22 oktober 1914 i Kermanshah i Persien, nuvarande Iran.

Hon hade brittiska föräldrar. Pappan var banktjänsteman och mamman var sjuksköterska.

År 1925 köpte familjen en farm i nuvarande Zimbabwe, som då hette Syd Rhodesia.

Doris gick i en sträng klosterschola. Hon trivdes inte och när hon var bara tretton år hoppade hon av skolan och började jobba som barnflicka. Senare studerade hon vidare och arbetade som telefonist och sekreterare. När hon var nitton år gifte hon sig och fick två barn.

Efter några år lämnade hon sin familj, gifte om sig och fick en son.

År 1949 flyttade hon med sin son till London. Där skrev hon sin första bok "Gräset sjunger".

Doris Lessing kämpar för rättvisa och hon är emot apartheid, falskhet och krig. Hon har skrivit många böcker om Afrika, om människor, rymden och om sitt liv.

**Esmeralda Papadopoulos,
Omar Ahmed och Sevil Inan**

Mario Capecchi från gatubarn till Nobelpristagare

Mario Capecchi föddes i Verona i Italien 1937. Hans far, som var italiensk flygare, omkom under Andra Världskriget. Modern, en nordamerikansk poet, bosatte sig med sonen i en by i norra Italien. Hon var antifascist och tillhörde en konstnärsgroup som kallade sig Bohemerna. Eftersom modern förstod att hon kunde bli tillfångatagen för sin kamp mot fascism och nazism, sålde hon sina tillhörigheter och bad en grannfamilj att ta hand om Mario om något hände henne.

Gestapo tillfångatog modern 1941. Mario, fyra år gammal, gick till grannarna på bondgården som han blivit tillsagd. Men efter något år hände något, ingen har riktigt kunnat förklara vad, med Mario lämnades åt sig själv.

– Jag började gå söderut, berättar han.

– Ibland levde jag på gatorna, ibland slog jag mig ihop med andra hemlösa barn, ibland bodde jag på barnhem. Det jag minns är, att större delen av den här tiden var jag hungrig.

Efter tre års vandring nådde Mario ett sjukhus i Reggio Emilia. Han var då

undernärdd och allvarligt sjuk i tyfus. På sjukhuset låg hundratals sjuka barn i sängar utan lakan eller filtar, enda födan var en kopp kaffe och en hård brödbit om dagen. Mario ville fly, men hindrades av att han var svag av feber och inte hade några kläder.

Han stannade på sjukhuset i ett år och han hade lika gärna kunnat dö där, om inte hans mor mirakulöst nog hittade honom! Hon hade överlevt koncentrationslägret i Dachau och hon hade letat efter sin son i ett helt år utan resultat.

Mario hade nu blivit nio år.

– Jag kände inte min mor, berättar han. Dels hade tiden i koncentrationsläger förändrat henne, dels hade jag inte sett henne på fem år. Men jag tänkte att det var lika bra att följa med henne så att jag slapp ut ur sjukhuset.

Modern köpte tyrolerkläder till sin son, tog sig till Neapel och därifrån till USA, där hon hade en bror. Brodern tillhörde kväkarna och bodde i ett kväkarkollektiv i Philadelphia.

Mario berättar:

– Min mor var djupt skadad av sina upplevelser i koncentrationslägret. Hon blev sig aldrig lik igen.

Men Marios släktingar, främst morbrodern, tog hand om honom. Redan dagen efter sin ankomst till USA började han i kväkarnas egen skola.

– I början hade jag väldigt svårt att anpassa mig, berättar han. Jag var förvildad, jag slogs och bråkade. Jag var ju van att klara mig själv och ville inte underordna mig de vuxnas regler.

Men morbrodern fortsatte att stödja honom. Han fick en bra utbildning och nu, år 2007, får detta före detta gatubarn, nobelpriset i medicin!

Gunilla Lundgren

Ingrid Schiöler tillsammans med den romska flickan Sabina.

Romer på flykt

Under MR-dagarna i november i år talade Ingrid Schiöler om romernas situation i forna Jugoslavien, främst om romerna som tidigare var bosatta i Bosnien. Många av dem fördrevs från sina hem under kriget som startade i början av 1990-talet. När Tito försvann och östblocket frigjordes från Sovjetunionen 1989 kokade forna Jugoslavien fullständigt över i konflikter mellan olika folkgrupper, men en folkgrupp var alla emot, romerna.

Text: Bengt O Björklund **Foto:** Fred Taikon

Innan kriget i forna Jugoslavien fanns det många romer i Serbien och Bosnien. När kriget bröt ut flydde de flesta av dem och många hamnade i Tyskland.

– De fick tillfällig asyl i Tyskland, men när kriget var slut skulle de skickas tillbaka, något som visade sig vara omöjligt. Många romer levde förhållandevis väl innan kriget på platser som till exempel Banja Luka, där de romska bostäderna låg på en bergskam med utsikt över staden. Det var bra hus, de hade skola, klubbar och så vidare, berättar Ingrid Schiöler.

I dag har alla husen rivits och Bosnierna har övertagit marken. Av hela den romska bosättningen är det bara en romsk familj som återfått sitt boende. Ingrid Schiöler har varit där.

– Det är en ödslig känsla att vara där. När man träffar äldre bosniska romer så vill de inget annat än att komma tillbaka, samtidigt som de vet att det är omöjligt. De säger att kriget på Balkan var värre än andra världskriget.

Många av de unga romska männen satt i koncentrationsläger under balkankriget och de är fortfarande skadade idag, femton år senare.

Det finns cirka 10 000 bosniska romer i Sverige, de allra flesta bor i trakterna runt Göteborg. Kanske är siffran ännu högre då många är rädda för att säga att de är romer på grund av all förföljelse de varit utsatta för. Detta är något som sedan har använts emot dem när de ska avvisas just för att de bara är bosnier, och inte bosniska romer. Men det finns

romer från Bosnien som inte får asyl någonstans.

– Det finns romer som varit på flykt sedan kriget startade för femton år sedan och rest från land till land i hopp om att finna asyl, men inget land vill ha dem. De skickas hela tiden tillbaka till föregående land eller till det land där de först sökte asyl i enlighet med Dublin-förordningen. I Sverige till exempel skickar man tillbaka romer lite överallt.

Med sig till Stockholm hade Ingrid Schiöler en romsk flicka. Det är Sabina och hon har varit i Sverige i fem år. Även hennes mamma och två syskon bor här. De fick alla uppehållstillstånd i Sverige i år, men inte Sabinas pappa. Han är från Serbien och anses inte ha samma problem med förföljelse som resten av familjen. Att de sedan är en familj verkar inte ha någon betydelse, men kanske får han komma till sin familj i jul.

Många har talat om RAE-gruppens utsatthet i forna Jugoslavien. RAE står för romer, ashkali och egyptier, folkgrupper som alla talar någon form av romsk dialekt. Alla i den här gruppen har utsatts för förföljelse. Genom en urvalsprocess

kom ett antal egyptier och ashkali till Sverige från olika koncentrationsläger.

– 2004 brändes en hel stadsdel ner där ashkalifolket bodde. Det var albanska som brände ner husen under något som många kallar för en modern kristallnatt.

Många bosniska romer som kommer till Sverige får problem när de förhöras av migrationsverket. Människor som aldrig tidigare har sett en karta ska helt plötsligt peka ut var de har bott och vilka vägar de har tagit. Ofta får de en bosnisk tolk av albanskt ursprung, det vill säga ur den folkgrupp som har förföljt och mördat deras släkt och vänner.

– Myndigheternas ointresse för romernas situation yttrar sig också i att de till varje pris försöker se till att Dublin-förordningen kan användas. Det innebär att romernas skyddsbehov aldrig blir tillgodosedda. De skickas tillbaka till före-

gående land, som inte heller vill ha dem och så fortsätter det.

Många romer är också rädda för att berätta om de hemskheter de varit med om. De vill inte berätta om våldtäkter, mord och förföljelse i tron att de inte är önskvärda då.

– Det finns romer med splitterdelar från bomber i kroppen som inte vågar berätta om detta. Det finns romer som har mardrömmar varje natt då de återupplever de fruktansvärda övergrepp som gjorts emot dem. Men när Migrationsverket frågar hur de mår svara de bara: Tack, det är bra. De vågar inget annat.

När det senare kommer fram hur pass allvarligt de skadats väljer myndigheterna ofta att inte tro på deras berättelser. Man säger att det är efterkonstruktioner, att det är något de hittat på bara för att de har fått avslag, att de nu har ljugit ihop starkare asylskäl.

– Många vill inte berätta allt. De tror att deras chanser är bättre om de säger att de mår bra, trots allt lidande och ofta är det så att den albanska tolken säger: Säg inte att du är rom.

Ingrid Schiöler tror att det kommer att komma allt fler romer hit, romer som har det svårt.

– Se bara på alla dessa musikanter och tiggare som kommer hit från Rumänien. På bussar runt om i landet står det på reklamskyltar att för motsvarande tre tusen kronor kan man komma till Sverige och tjäna storkovan. I Kosovo fanns det före kriget 190 000 romer, i dag finns det bara 20 000 i små enklaver och åker man i bil genom Bosnien tillsammans med romer måste man vara försiktig och vaksam. Förföljelsen fortsätter, kvinnor våldtas och många romska kvinnor utsätts för trafficking eller utnyttjas i andra kriminella sammanhang, avslutar Ingrid Schiöler.

Bakro har politiska funderingar

En originalserie av Ulf Lundkvist och Bengt O Björklund.

Anders Bergman,
Caroline Diab,
Angelina Taikon
Dimitri och Domino
Kai. Bakom står två
jurister från DO.

Fel efternamn = ingen bostad

Ett annat hett ämne under MR-dagarna togs upp på "Hur ska vi sätta stopp för bostadskrimineringen?", ett seminarium arrangerat av diskrimineringsombudsmannen, DO. Moderator för seminariet var journalisten Anders Bergman från Fem i tolv rörelsen.

Text: Bengt O Björklund **Foto:** Fred Taikon

Den romske aktivisten Domino Kai inledde seminariet med att uppmana publiken att skriva sitt namn i luften med ett finger. Sedan uppmanade han publiken att göra ett kryss i luften med ena foten. När publiken sedan ombads att göra bägge samtidigt steg fnissit i stolarna. Det var inte så lätt, men, som Domino Kai sade, integration kan också vara kul. Nästa uppgift publiken fick var att välja en grupp att samla sig i som överensstämde med vad de tyckte var orsaken till varför romer diskrimineras. Flest människor hamnade i gruppen "Det är samhället som bär ansvaret". De som ställt sig där menade att det var samhällets strukturer som var grunden för stigmatisering och fördomar, att det fanns ett historiskt förtryck som hänger kvar i synsättet "vi" och "dem".

– Från början bodde vi tält, men när integrationsarbetet började på 60-talet

och vi fick bostäder ledde det till kulturkrockar. Idag är det tvärt om. Nu letar man efter vägar att få ut oss från lägenheterna. Vi är störande. Vi duschar när vi vill och vi låter vattnet rinna, säger Angelina Taikon Demetri.

Idag står många romska ungdomar i kö för att få en lägenhet, men det är svårt, dels på grund av bostadssituationen, men främst på grund av ungdomarnas efternamn.

– Romer har inga bra jobb och de har ingen utbildning. Detta leder till att de hamnar utanför bostadsmarknaden. Många romer bor i andra hand. Det innebär att de får flytta var sjätte månad, precis när barnen har vant sig vid den nya skolan. Folk säger att "ni romer kan inte bli utbrända som inte jobbar",

men det är helt fel. Att leva under en sådan press som det innebär att bo i andra hand är extremt stressande och leder till utbrändhet, menar Angelina Taikon.

Även när det gäller bostadsrätter hamnar romer utanför, dels för att de inte har råd, och om de till äventyrs skulle ha råd har de återigen fel efternamn.

– Min dotter stod sex år i bostadskön. Varje gång hon sökte bostad fick hon avslag, alltid med lika kreativa och skumma förklaringar som att "det saknas två hundra kronor för att du ska klara av hyran". Till slut bestämde hennes systrar sig för att köpa en lägenhet åt henne och hennes barn. Ni kan ju tänka er själva

hur det var att bo så många som vi gjorde i en och samma lägenhet. Men vi romer är ju enfaldiga. Systrarna hade köpt bostadsrätten i sitt eget namn och bostadsrättsföreningen vägrade att låta någon annan än kontraktsskrivaren flytta in. Till slut fick vi sälja lägenheten med stor förlust, allt bara för att efternamnet är Taikon. De ville inte ha in oss i föreningen.

Till Angelinas stora sorg har dottern numera bytt efternamn för att lyckas i livet, och nu har hon en lägenhet.

John Stauffer, jurist på DO, håller med om att romerna har svårt att hävda sig på bostadsmarknaden.

– Vi driver just nu ett projekt för att synliggöra diskrimineringen på bostadsmarknaden. Vi arbetar bland annat med olika romska organisationer för att de ska få de verktyg de behöver arbeta med.

De flesta anmälningar DO får in handlar om bostad och arbete.

– Vi har just vunnit vårt första fall om diskriminering på bostadsmarknaden. Det är bostadsföretaget Västerstaden som har

blivit dömd för att ha diskriminerat någon med fel efternamn.

En stor skandal blev det när det uppdagades att vissa bostadsföretag i Malmö hade svarta listor på hyresgäster som inte var välkomna. Listorna valsade runt mellan olika hyresvärdar.

– Efter det inledde vi ett arbete för att förändra hur bostadsföretagen arbetar, säger John Stauffer.

SABO, De allmännyttiga bostadsföretagens organisation hade inte oväntat en representant på plats Lena Johansson, chef för enheten för kundrelationer, reste sig upp.

– Inget ont som har något gott med sig, efter dessa avslöjanden blev det mycket diskussion bland allmännyttans företrädare och en överenskommelse kom till stånd om vad man får och inte får registrera. Många av våra medlemsföretag har inte känt till PUL, personuppgiftslagen.

Domino Kai avslutar seminariet genom att stöka runt framför publiken, låna en jacka och låtsas vara en bostadsförmedla-

re. Han får ett samtal från en kvinna som är behöv av en lägenhet och han ber henne komma över för att skriva kontrakt. När hon anländer upptäcker förmedlaren att hon har romska kläder och vips, lägenheten är redan uthyrd. Domino engagerar publiken i olika scenarier. Den romska kvinnan spelades av DO:s informationschef Caroline Diab.

Irka Cederberg

Vi ber journalisten Irka Cederberg om ursäkt för att hennes namn föll bort i förra numret av ÉRG. Det är givetvis hon som har skrivit artikeln om den romske parlamentsledamoten och poeten Rajko Djuric.

ÉRG

Italien fortsätter att trakassera rumänska romer

Italien vill skicka ut ett stort antal rumäner för att blidka opinionen efter flera uppmärksammade brott i landet. Droppen var ett mord på en italiensk kvinna i Rom nyligen, där en ung rumän är misstänkt. Det fick den italienska regeringen att snabbändra – ett dekret som måste godkännas av parlamentet för att gälla en längre tid. Detta kan emellertid leda till politisk kris, både i Italien och mellan Italien och Rumänien. Talesmän för EU-kommissionen har gett signaler om att de kommer att acceptera den italienska regeringens dekret att kunna avvisa EU-medborgare som bedöms vara en fara för allmänheten eller samhället. Detta trots att det rör vid EU-medborgarnas rätt att röra sig fritt inom unionen.

– Det får inte handla om att rikta in sig på en grupp, varje fall måste prövas, sade Friso Roscam Abbing, talesman för EU-kommissionären med ansvar för rättsliga

frågor, Franco Frattini, till journalister i Bryssel.

Ändringen har redan använts för att avvisa ett trettiotal rumäner och många fler kan stå på tur. Nyligen rev också italiensk polis slumbostäder för romer som växt upp i Roms utkanter.

Högerpolitiker har sagt att det är dags att "städa upp" och att många fler borde skickas ut. Politiker vänsterut i Romano Prodis bräckliga koalition kritiserar premiärministern för att utöva kollektiv bestraffning medan oppositionen högerut, bland andra den tidigare premiärministern Silvio Berlusconi, säger att de kan tänka sig att rösta för lagändringen. Enligt officiell statistik finns det över 340 000 rumäner i Italien, enligt en katolsk välgörenhetsorganisation är det snarare mer än en halv miljon. Många av dem lever mycket fattigt och de har kommit till Italien efter att Rumänien blev EU-medlem.

GP

*Musikerna får rund-
ligt med dricks. Ju
mer dricks, desto
längre spelar de.*

Festen lever granne med fattigdomen

- Här finns hjärta. Det kvittar om du har mycket eller lite pengar. Alla har ett stort hjärta. Så säger mannen på huvudgatan i Suto Orizari utanför Makedoniens huvudstad Skopje.

Text och foto: Carl-Johan Bauler

Suto Orizari, Makedonien

Det är tydligt att han vill tala väl om "Sutkan" en sedan

1996 självstyrande romsk kommunal av Skopje med 20 800 invånare.

Själv är både jag och mina vänner ovanliga besökare. Hit kommer sällan turister och Makedonierna själva åker mest hit på helgerna för att besöka den omfattande marknaden.

Mannen på gatan är nog inte ute för att skönmåla. Det är alldeles för uppenbart att det inte är möjligt. I Sutkan lever misären jämsides med välståndet och knappa stenkast från de välskötta husen bor folk i skjul och smuts.

Makedonien är ett fattigt land för många, oavsett om du är rom, makedonier eller alban.

Som besökare med kamera om halsen

blir jag väl bemött. Här som överallt annars på jorden gäller det dock att inse att man är gäst och att bete sig därefter.

Alltså, man hälsar först och på alla, är öppen och vänlig och ber om tillstånd för att få fotografera människor och deras hus.

Den värsta misären är dock svårfoto- graferad, människor vill inte (av förklar- liga skäl) att vi ska visa upp soror, armod och de utmärglade hästar som används som dragdjur.

Många tror att vi är från Tyskland och tilltalar oss på tyska. Här är det vanligt att romerna vistats som asylsökande i Tyskland. Vi blir faktiskt även tilltalade på svenska av romer som bott på asylför- läggning i Norrköping!

Flyktingar finns här gott om. I sam- band med Natobombningarna av Serbien och ännu så länge serbiska Kosovo 1999 fördrevs romerna av albanerna. Flertalet

av Kosovos romer har flytt, många läng- re norrut i Serbien, men så många som 4 000 romer från Kosovo bor här. De lever under knappa omständigheter och i ett slags vakuum. De har FN beskydd, men får inte uppehållstillstånd i Makedonien. Att återvända till Kosovo är inget alternativ för de flesta, de vågar inte av rädsla för att råka ut för nya för- följelser.

Det kan alltså varken arbeta eller bygga upp en ny tillvaro.

En av alla dessa flyktingar är 19-åriga Rocky, en beslutsam ung man som bestämt sig för att utbilda sig och komma vidare i livet. I Kosovo gick han i skolan som alla andra barn.

– Men när vi skulle fly 1999 fick jag inte ut de betyg jag hade rätt till. Därför har jag fått börja om, berättar Rocky som genom kvällsstudier nu klarat av motsva- rande mellanstadiet och som tänker gå vidare till högstadiet och ännu längre.

Genom UNHCR:s försorg (det FN- organ som ansvarar för flyktingarna) har han och några vänner också startat en orkester som spelar dansant musik. Orkestern heter passande nog "Roma

talents" (romska talanger) där Rocky spelar klaviatur.

Orkestern övar dagligen i UNHCR:s lokaler inne i Skopje och det har faktiskt börjat trilla in lite spelningar.

Rocky lever med sina föräldrar och syskon i ett prydligt hyrt hus i ett välskött område. För att få bo här

måste de betala en hyra på 150 euro varje månad, en stor summa pengar om man inte tillåts arbeta.

I Sutkan finns skola, affärer, moské (flertalet är muslimer) och en stor och alltid välbesökt marknad som säljer allt från piratjeans till köttkvarnar, skor, kostymer, tröjor och grönsaker.

Under sommarmånaderna ända fram till september kokar Sutkan av bröllopfester och omskärelsefester.

Festerna hålls delvis på gatan där man dansar och har kul till snabb och oemotståndligt medryckande blåsorkestermusik.

Gästfriheten här är stor precis som det brukar vara på Balkan.

Bland annat blir vi inbjudna till Marko och hans fru. Marko spelar Darvul, en slags bastrumma, i flera av de blåsorkestrar som alltid finns tillhands för att spela på bröllop och omskärelsefester.

Marko är stolt, han har turnerat utomlands med Kocani Orkestar, en av Makedoniens mest kända blåsorkestrar och han vill att vi ska byta telefonnummer med varandra.

Deras hem mäter inte många kvadrat-

meter, dörren är gisten och fönstren enkla och otäta.

Det spartanska rummet värms upp av en enkel vedkamin som antagligen får kämpa hårt med att hålla kylan borta om vintern.

Vi är ett stort sällskap och det blir snart trångt. Men vi bjuds genast att sitta ned och erbjuds omgående vatten, kaffe och vattenmelon.

I Suto Orizari finns även svår fattigdom och slum. Det välordnade samhället gränsar till kvarter av rangliga skjul.

Rocky flydde med sin familj från Kosovo i Serbien 1999, fördrivna av den albanska majoriteten.

I dag är han en målmedveten 19-åring som vill studera.

När det är fest släpper alla loss, gammal som ung dansar till Markos darvul-trumma.

Snart blir vi ännu fler i huset, när medlemmarna i Pizzicato Orkestar (sju man) kommer in för en paus i allt festsplande. Stämningen är god och blir inte sämre av att en kille i vårt sällskap lånar ett barytonhorn och river av "Ack Värmeland du sköna".

När mörkret faller ger vi oss av mot Skopje. En ung pojke på väg till moskén berättar stolt att moskén nyligen renoverats för stora pengar innan han visar oss till bästa taxistället.

Fakta/Suto Orizari

Suto Orizari, förkortat Sutka och som uttalas "Schutka" på svenska har 20 800 invånare. Kommundelen är en av tio som tillsammans bildar staden Skopje, Makedoniens huvudstad med 475 000 invånare.

Sutkan är den enda kommunen i världen med romsk administration.. Romerna flyttade till området efter jordbävningen som ödelade två tredjedelar av Skopje 26 juli 1963. Området låg då i anslutning till en soptipp.

Där organiserade man sin egen stad med administration, affärer, biograf med mera.

1996 fick Suto Orizari status som kommun och

romanes förklarades som officiellt språk.

Sedan 1999 har mer än 4 000 romer som flytt från Kosovoprovinserna i Serbien och bosatt sig i Sutkan.

Stora delar av filmen "Zigenarnas Tid" från 1989, regisserad av Emir Kusturica, spelades in i Sutkan.

Makedonien har cirka 2 miljoner invånare. Majoritetsbefolkningen utgörs av makedonier (54 procent), ortodoxt kristna slaver.

Därutöver har landet en stora minoriteter bestående av 18 procent albaner (muslimer) och minst 5 procent romer, varav flertalet är muslimer.

Delegationens ordförande Maria Leissner.

Delegationen möter sin referensgrupp

För andra gången i år träffade Delegationen för romska frågor sin romska referensgrupp.

De berättade för referensgruppen vad de hittills har arbetat med och gjort i år. Det handlade om informationssatsningar i olika kommuner och om deras medverkan på Bok & biblioteksmässans Internationella torg.

Text: Fred Taikon och Bengt O Björklund

Foto: Bengt O Björklund

– Jag hörde att det var minst tusen besökare i den romska montern under Bok & biblioteksmässan med många intressanta samtal under de tre dagarna, berättar Maria Leissner.

Hon tyckte att satsningen i Göteborg var ett lyckat informationsevenemang, något som hon vill komma igen med nästa år.

Under mötet med referensgruppen berättade delegation om de utredningar som är på gång. Att utreda är en av delegationens huvuduppgifter. Under det gångna året har de lagt ut flera utrednings- och forskningsprojekt på olika universitet.

– I samband med diskussionen som följde när vi berättade för referensgruppen om utredningarna berättade vi även om att vi ska kartlägga diskrimineringen av romer i media förr och nu. Vi tror att de mediearkiv som finns på Romskt Kulturcentrum kan komma till användning i detta arbete som högskolan i Kalmar ska göra.

Ett annat projekt som kommer snart ska ledas av Charles Westin, forskare på Centrum för invandringsforskning vid Stockholms universitet. Manuel Tan Marti kommer att arbeta tillsammans med honom i projektet som ska handla om att försöka begripa de dolda strukturerna bakom diskrimineringen.

– Man kommer att titta särskilt på ett fall. Det handlar om romer som fick en särskild utbildning inom ett yrkesområde där det fanns behov av utbildade romer. Samtidigt som man säger att man vill anställa romer, säger man också att de måste vara utbildade. Nu fanns det alltså utbildade romer, men de fick ändå inget jobb. Då börjar man ju undra varför.

Under diskussionens gång kom man in på, att när man talar om forskning om romer, associerar många romer till någonting som man tror och antar kan skada dem.

– Ordet forskning har en massa negati-

va vibrationer med sig, enligt vissa.

Många kanske associerar till rasbiologiska institut och annan så kallad vetenskaplig forskning, som naturligtvis inte var så särskilt vetenskaplig, men som kom att skada romer. Därför finns det kanske en anledning att tänka på sitt ordval härnäst. Det är en viktig sak att ta med sig och en av de saker vi behöver referensgruppen till. Vi ska lyssna av vad den tycker och tänker. Det är viktigt hur man uttalar sig och man ska vara försiktig med orden.

När diskussionen kom upp tänkte Maria Leissner att detta var något som tydligt visar att det finns olämpliga sår för romer.

– Alla romer i Sverige bär på alla dessa olämpliga sår. Därför är det ännu viktigare att försöka ta itu med alla de kränkningar av romernas mänskliga rättigheter som har ägt rum genom historien. Det var en av de saker vi presenterade som kommande aktiviteter för delegationen när vi ska arbeta med det som vi ibland kallar för vitbok, det vill säga en redogörelse för de kränkningar staten har begått mot romer. Det handlar om en försoningsprocess.

Under mötet med referensgruppen har delegationen haft en bra diskussion om hur man ska arbeta med kommuner i olika ärenden.

– Hitintills under våra kommunbesök har vi kunnat konstatera att det är ganska illa ställt med kommunernas arbete med romerna. Många har inte någon, vare sig person eller avdelning, med uppdrag att vara ansvarig för den romska gruppen. Tyvärr så har det hitintills varit en besvikelse att det är så lite som händer i kommunerna.

Under den diskussionen kom många kloka synpunkter.

– Jag måste säga att jag är väldigt glad för den här referensgruppen. Jag tycker att det har varit ett väldigt konstruktivt samtal på hög nivå, med bra inlägg, inlägg som vi behöver höra för att få bra information och feedback på hur vi arbetar för att bli mer medvetna om till exempel vilka ord vi använder inte minst, säger Maria Leissner.

Intervju med Birger Rosengren

Den romska referensgruppen består av representanter från olika romska organisationer och föreningar och de ska bland annat finna områden där romer är utsatta. En av dem som ingår i referensgruppen är Birger Rosengren, ordförande i Resandefolkets Romanoa Riksorganisation. Han var nöjd med mötet.

– Det har varit ett bra möte, men det är för tidigt att uttala sig om vad delegationens arbete kommer att leda till. Idag har vi för första gången fått reda på hur delegationen arbetar, vem det är som gör vad.

Birger var ursprungligen missnöjd med upplägget av delegationen, men han har nu ändrat sig.

– Jo, jag har en mer positiv syn på delegationen nu, särskilt då jag har fått höra att man ska tillsätta vissa utredningar för att undersöka de övergrepp som har gjorts mot resande. Det finns öppna sår så fort man nämner att man drabbats. Vi i Romanoa har jobbat länge med frågan och jag är glad att Maria Leissner har tagit upp den.

Birger Rosengren tycker att det saknas ungdomar i referensgruppen, och får medhåll av sin fru Eva Rosengren.

– De blir aldrig insläppta, säger hon.

Referensgruppen har också till uppgift att lämna förslag till delegationen att arbeta med.

– Men hittills har vi inte haft någon chans att göra det. Vi får information om vad som har gjorts, men vi har inte fått vara med i processen innan besluten tas. Min förhoppning är att vi ska få göra det.

Birger Rosengrens förhoppning är också att delegationens arbete ska leda till mycket ute i kommunerna i landet. Han tror också att delegationens samlade kompetens är stor bland de romska delegationerna.

– I delegationen finns det många framgångsrika romer och vi vill att de ska lära ut till oss andra hur man gör för att lyckas, att de ger oss receptet på framgång, hur man lyckas med att arbeta med kommunerna.

Precis som många andra resande i Sverige drömmer Birger Rosengren om ett resande museum likt det som finns i Glommedal i Norge.

– Vi har samarbetat med dem i många år och med delegationens hjälp kanske vi kan få till något liknade i Sverige.

Intervju med Stefano Kuzhikov

Även Stefano Kuzhikov, ordförande i Riksförbundet Romer i Europa, är med i den romska referensgruppen. Även han var nöjd med mötet.

– Det var ett bra möte där nya saker

kom fram. Vi vet nu vad delegationen har gjort hittills. De har varit ute på kommunbesök och så. Det var positivt och jag fick en bra inblick.

Stefano vill ännu inte uttala sig om vad delegationens arbete kan leda till.

– Det får vi se längre fram, men vi vill se en effektiv delegation som har något att säga till kommunerna och som kan säga det på sådant sätt att de kan ta till sig budskapet om att vi alla måste samarbeta mot ett gemensamt mål.

Stefano Kuzhikov vill också att referensgruppen ska ha större betydelse.

– Meningen är ju att vi ska ge dem råd, information och kunskaper som de sedan kan använda då de ska fatta beslut. Vi representerar ju alla romska grupperna i Sverige och är experter på vårt område.

Stefano Kuzhikov hoppas på att delegationens arbete kan förändra det sätt kommunerna arbetar på.

– Förhoppningsvis påverkar delegationens arbete beslutfattarna så att de inser det behov romer har idag i alla de klasiska områdena, skola, boende, arbete och så vidare.

Riksförbundet Romer i Europa driver många frågor.

– Vi hoppas verkligen att de romska frågorna uppmärksammas och att man satsar rejält och långsiktigt. Vårt mål är att romerna ska in i samhället på sina egna villkor, men det är en lång process, som tar sin tid, men det blir bättre, säger Stefano Kuzhikov.

Foto: Björn Langhammer.

Katarina Taikon, längst fram till vänster, demonstrerar.

Romska rättigheter idag

Slår man upp ordet demokrati i ett uppslagsverk så står det att: "... Regeringsmakten i princip företräder folkviljan..."

som folk avses: "...en mängd människor med gemensam kultur ..."

Text: Rosa Taikon

Regeringsmakten har i århundraden nekat att företräda det romska folket. I stället har man stiftat lagar

och förordningar som hotat romerna till liv och lem och bedrivit etnisk diskriminering ända fram till 60-talet.

Hur vi romer överhuvudtaget klarat av att överleva är ett under, med det förtryck som var direkt statuerat i lagen mot det romska folket.

Här bara ett exempel:

"... Då zigenarnas inordnande i samhället hos oss synes vara ett olösligt problem är enda utvägen att på ett eller annat sätt få zigenarna ut ur landet. Då de flesta av dem torde vara svenska undersåtar och i allt fall deras medborgarrätt i annat land svårligen låter sig bevisas kan deras försvinnande ur landet icke nås på annat sätt än att så starka inskränkningar lägges på deras rörelsefrihet att de finna med sin egen fördel förenligt att lämna landet och utvandra till ett annat land med för dem gynnsammare förhållanden..." (ur statens offentliga utredningar 1923:2 S89 SO).

Som en följd av denna offentliga handling var vårt uppehållstillstånd i varje kom-

mun begränsat till tre veckors tid. Som svensk medborgare har jag under hela min barndom levt i ett ambulerande gettoläger, vilket även gällt för alla övriga romer – utan fast bostad, skola och utbildning.

Att det är regeringsmakten som stått för rasism mot romerna i evärdliga tider framgår klart och tydligt i Diskrimineringsombudsmannens, Margareta Wadsteins och Lars Lindgrens, rapport: "Diskriminering av Romer i Sverige" Rapporten presenterades i Dagens Nyheter den 16 mars 2004.

Det skulle komma att ta 492 år – från 1512 – när de första romerna kom till Sverige – till år 2004 innan två modiga ombudsmän klargjorde vad romerna fått utstå från regeringsmakten. I "Integrationsverkets Rapportserie 2007:3" skriver Gunni Nordström och Domino Kaj:

"Det går att direkt tidsbestämma när romernas villkor blev en samhällsangelägenhet i positiv mening i Sverige. Det var hösten 1963, då Katarina Taikons bok "Zigenerska" utkom.

Det var först när en person ur romernas egna led steg fram i offentligheten, som

sanningen plötsligt blev tydlig och konkret. Katarina Taikon krävde bostäder, skolgång för sitt folk, inte i en framtid utan omedelbart!

Ingen som upplevt de närmaste månaderna efter publiceringen av Katarina Taikons bok glömmer den uppståndelse den väckte. Hennes framträdande kom att bli en vändpunkt för romerna – inte bara i Sverige utan också i andra länder.

För första gången framträdde en person ur deras egna led, som vågade ställa makt-havarna mot väggen och med kraft fördöma fördomar och diskriminering."

I arbetet med att få förstockade politiker att inse att även romer har rätt att få sina medborgerliga rättigheter tillgodosedda var det en liten grupp romer och gadje, som kämpade tillsammans med Katarina och mej. Bröderna Kennet och Hans Caldaras, humana politiker som Ola Ullsten och Per Westerberg, rättskämper Thomas Hammarberg, poeter, skådespelare, bl a Sven Wollter, deltog.

En bild, som etsats fast i mitt huvud är, när Katarina står med ett plakat på Hötorget mitt i stan och väddar: "Hjälp zigenarna till utbildning".

När jag långt senare ser den bilden igen skäms jag över att vara svensk - att i ett s k demokratiskt land tvingas att gå till ytterligheter för något som självklart tillkommer alla medborgare i landet – UTBILDNING!

Inrikesdepartementet:

Ur "Protokoll vid regeringssammanträde 17, den 14 nov 1996, 1 bilaga:

Regeringen beslutar att det skall tillsättas en arbetsgrupp inom Inrikesdepartementet, med uppgift att lämna förslag till insatser, som kan främja romernas situation i det svenska samhället."

OBS! Det här föreslår politikerna 33 år efter att Katarinas bok "Zigenerska" utkom.

Katarina lyckades senare även att sträcka ut handen till asylsökande romer från andra länder genom att hos regering- en begära uppehållstillstånd för dem i

Sverige, VILKET KRÄVDE EN ENORM ARBETSINSATS av henne.

Det arbete min syster Katarina utförde åren 1963 – 1982 fick ett abrupt slut, när hon drabbades av ett hjärtstillestånd, som försatte henne i coma under 14 långa år innan hon fick somna in.

Om vi jämför oss med Öststaternas romer så har vi svenska romer numera fått ett "himmelrike" i förhållande till dem. Många journalister och författare, så ock Thomas Hammarberg, har vittnat om deras misär och utsatthet. Det som sker i Kosovo är förfärligt. Hur många romer som där misshandlats och mördats sedan 90-talet finns ingen statistik på.

Bajram Rexhepi, som tidigare var premiärminister i Kosovo och som nu kandiderar till borgmästare, lär knappast befatta sig med romerna. Hans intresse är att få ett självständigt Kosovo.

Kosovo är ett av Europas fattigaste områden med ett näringsliv, som helt havererat med en arbetslöshet på över 50 %. Vilken myndighet eller politiker skulle i det läget befatta sig med att ingripa för romernas överlevnad i det området?

Den 27/8 1999 skriver DN som rubrik: "Romerna förföljs över hela Östeuropa. Vräkningar, våld, fattigdom, misshandel osv"

Utrikesminister Anna Lind tycks ha läst samma artikel som jag. I ett brev till mig 1 september 1999 skriver hon: "Rosa, vad skulle Du vilja se för att förbättra romernas situation i Sverige resp Europa?"

Jag svarade att om jag skall tala om så viktiga frågor ville jag träffa henne personligen.

"OK, då bokar jag in en tid för Dig här på kansliet, svarade hon."

Under vårt samtal tar jag bl a upp att det "Internationella Samfundet" måste kunna samarbeta med FN när det gäller människornas överlevnad. FN:s "Artikel om mänskliga rättigheter" är väl inte bara ett dokument för gallerierna?

Detta möte med Anna Lind resulterar i att Katarinas dotter Angelica och jag blir

inbjudna till de svenska ambassaderna i Tjeckien, Slovakien och Ungern och vi kunde i många fall själva konstatera vad journalisterna vittnat om. Deras bostäder bestod mest av hopspikade skjul. Om barnen överhuvudtaget fick skolgång, sattes de i någon särklass för efterblivna barn. Ambassadör Ingmar Carlsson, vars gäster vi var, säger under en presskonferens i Prag 2001: "EU måste sätta ribban nånstans för ansökarländerna som vill in i EU. De måste ge romerna samma rättigheter som sina övriga medborgare."

År 2007 finns fortfarande en stor oro hos mig när det gäller regeringsmakten och dess anställda ministrar inom vissa departement! Migrationsminister Barbro Holmberg måste ha varit "handplockad" till detta ämbete år 2006 för att hålla kvar alla gamla restriktioner mot romerna och då framförallt mot asylsökande romer från andra länder. Det skulle senare visa sig att hon hade stora "kvalifikationer" för sitt uppdrag.

År 2006 går hon och en likasinnad psykolog vid namn Maria Hessle – en person som hon själv tillsatt i sitt ämbete som nationell samordnare – ut i media och påstår att de romska barnen, som drabbats av apati på grund av oro och ångest för att deras familjer, som sökt asyl i Sverige. Skall utvisas – att dessa barn bara "simulerar" apati och att deras mödrar förgiftar sina barn, vilket intygas av en dubiös läkare vid namn Tomas Eriksson och hans kollega Thomas Jackson, som med sin ideologi inte tolererar andra kulturer än sin egen. "Jag utgår från att dessa två kvinnor, Holmberg och Hessle, inte är steriliserade, att de fött egna barn och vet hur moderskärleken yttrar sig! Vilken mor skulle vilja förgifta sitt barn?"

När "Uppdrag granskning" och "Dagens Nyheter" den 19 september 2006 undersöker och får fram fakta om vad dessa fyra personer gått ut i media och sagt, visar det sig att alla ljög!!

Det här blev en lång inledning till mitt eget egentliga ärende, men nödvändigt.

Nu har åter en romsk familj från Kosovo sökt asyl i Sverige, familjen Fejzuli, som varit på flykt i 7 år. De lyckades ta sig till Tyskland, men sändes tillbaka till Serbien, där deras mor våldtogs och barnen hotades med vapen mot huvudet. De har varit i Sverige i två år – hållit sig gömda – eftersom immigrationsverket avslagit deras ansökan om uppehåll. Dottern Kasandra, som är 10 år, ligger apatisk – helt onåbar, matas med sond. Hennes bror håller på att gå in i samma djupa dvala.

Pappan är utvisad till Tyskland, därför att myndigheterna tror att det var därifrån familjen kom. Om Tyskland sänder tillbaka honom till Kosovo – vet vi inte om han får behålla livet. Ett område där man bränt mer romernas hus (läs skjul), våldtagit deras kvinnor, stenkastning och mord förekommit. Detta är endast en punkt av alla, som Margareta Wadstein och Lars Lindgren pekar på i sin rapport.

DN tisdagen den 16 mars 2004, Debatt: "Rubrik: Ändra lagen för romernas skull. Diskriminering och kränkande behandling är en del av romernas vardag. Diskrimineringen av romerna går tillbaka till 1500-talet. Okunnigheten om att det är staten, som ända in i vår tid till stor del svarat för en omfattande etnisk diskriminering av sina egna medborgare är stor. Med lagstiftning och åtgärder riktad mot romer, har staten under olika tidsperioder försökt fördriva, utestänga, förneka eller assimilera romer."

"Den rapport, som ombudsmännen mot etnisk diskriminering (DO) idag lämnar till regeringen vittnar om hur diskriminering av romer alltjämt fortgår."

Om inte sittande politiker, som ytterst har den politiska makten och ansvaret för att påverka och förändra lagen, om inte regeringsmakten kan sträcka ut en hjälpande hand till människor i nöd och andra lagen, som DO Wadstein och Lindgren, föreslår, så kan jag bara se det som att regeringsmakten fortfarande år 2007 utövar sin rasistiska inställning till romerna!

Vem vänder vi oss då till för att få hjälp till familjen Fejzuli???

Maud de Boer-Buquiccio, Nyamko Sabuni, Soraya Post, Constantinos Manolopoulos och Miranda Voulasranta.

krimineringsfall, säger Maud de Boer-Buquiccio.

Constantinos Manolopoulos, Acting Interim

Director hos EU:s byrå för fundamentala rättighe-

ter, FRA, berättar om byråns arbete med att samla in all information om mänskliga rättigheter från de 27 medlemsländerna. Mycket av informationen handlar om romer.

– Vi får våra informationer från RAXEN network, experter

runt om i Europa som vi har kontrakt med. De kommer från universitet, NGO:s och mänskliga rättighetsorganisationer. Vi har även en expertgrupp på 27 personer, en person från varje medlemsland.

Den insamlade informationen lämnas till Europakommissionen tillsammans med formulerade åsikter.

– De är ganska detaljerade och baserade på fakta, säger Constantinos Manolopoulos.

Soraya Post, ordförande i International Romani Women's Network (IRWN), är stolt över att konferensen hålls i Sverige.

– Som svensk romsk kvinna är jag extra stolt över att det är min regering som har organiserat den här konferensen. I

framtiden hoppas jag att vi får ännu mer stöd från fler regeringar. Det är det vi behöver för att kunna bryta fördomarna. Ofta när man går på konferenser får man höra att romerna är ett socialt problem, men vi tycker nu att det är dags för staterna att se att det är ett samhällsproblem. Europarådet har stöttat oss genom åren, något som vi dag känns extra viktigt. Vi romska kvinnor måste ta vårt ansvar som Européer, men ansvaret lig-

Romsk kvinnokonferens

I början av december arrangerade Integrations- och jämställdhetsdepartementet i samarbete med Europarådet och EU:s byrå för fundamentala rättigheter en konferens om romska kvinnors rättigheter på Lejondals slott utanför Stockholm.

Text: Bengt O Björklund och Fred Taikon **Foto:** Fred Taikon

Integrations- och jämställdhetsminister Nyamko Sabuni inledde konferensen.

– Konferensens syfte är att starta ett forum för de romska kvinnorna i Europa. Många romer i Europa möter förtryck av

olika slag, därför har vi som är här i dag beslutat oss för att starta en dialog. Det räcker inte längre att beslutfattarna fattar beslut som rör den romska befolkningen men där romerna själva inte är med och formulerar den politik vi behöver. Grunden i det arbetet som vi gör är de olika konventioner som vi har ratificerat när det gäller de nationella minoriteternas rättigheter. Det viktigaste vi jobbar med i Sverige är handlar mycket om bevarandet av språk och kultur. I detta samarbetar vi mycket med kulturdepartementet, sade Nyamko Sabuni.

Maud de Boer-Buquiccio, vice generalsekreteraren i Europarådet, talade om det

arbete som pågår i Europarådet där hon är vice generalsekreterare.

– Vi är skyldiga våra medlemsländer att upprätthålla

de mänskliga rättigheterna. Vi måste göra allt vi kan för att hjälpa dem med den romska frågan och särskilt med de romska kvinnornas situation. Vi har sett hur de dessa kvinnor har tagit kontroll över sina liv på senare år och vi har jobbat hårt för att ge dem självakt. Mötet i dag är ett steg på vägen att de romska kvinnorna ska få makten över sitt eget liv. Europarådet kommer inte att kompromissa när det gäller den romska kvinnors rättigheter. Vi har tränat både romska och icke-romska advokater så att de kan arbeta med dis-

ger på varje land. Under många år var det de romska männen som förde vår talan, men sedan fem år tillbaka för vi vår egen talan på en hög politisk nivå. Vi har varit på de största politiska arenorna under de här åren, säger Soraya Post.

Miranda Voulasranta är vice ordförande i European Roma and Travellers Forum, ERTF, som representerar romer i

47 Europeiska länder.

– Vi har ett partnerskap med Europarådet och samarbetar FRA.

ERTFs huvudsak-

liga uppgift är att jobba för romernas jämlikhet, för deras mänskliga rättigheter och en jämlik delaktighet inom alla områden. Inget bör göras för romer utan romers medverkan. Vi är inte ett problem, vi är en social fråga som ännu inte har hamnat på rätt plats. Den romska kvinnan är fortfarande den mest diskriminerade kvinnan och vi behöver allt stöd vi kan få från kvinnliga aktivister i Europa. Verkligheten som den romska kvinnan möter är tuff. De är förbjudna att gå in i affärer och förnekas hälsovård. Vi är offer för steriliseringar och vi kan inte fullt ta del av våra reproduktiva rättigheter. Vi har gett ett förslag till RAXEN att årligen arrangera ett rundabordsamtal med de nationella romska organisationerna innan de sammanställer sin årliga rapport till FRA. Detta skulle vara ett bra sätt understryka de behov som romer har.

Som medlem i ERTF kan Miranda Voulasranta ta del av allt som sker kring mänskliga rättigheter i Europarådet.

– Forumet har ett legalt kontrakt med Europarådet, vilket innebär att vi har tillträde till alla de organ som handlar om mänskliga rättigheter, romska rättigheter, minoritetsrättigheter, språkrättigheter och jämlikhet mellan könen. Det är vårt ansvar och vår rättighet att delta och se till att dessa organ och FRA får den kunskap de behöver. FRA har på senare tid särskilt intresserat sig för den romska kvinnans situation.

Miranda är glad över att den kvinnliga representationen i ERTF ligger på över 30 procent. Hon menar också att romska mäns attityder i jämlikhetsfrågan har förändrats de senaste åren.

Men det råder en stor okunnighet bland romska kvinnor om deras rättigheter. De vet ofta inte vart de ska vända sig när de får problem.

– Därför är det så viktigt att vi sprider den romska kunskapen till kvinnorna, att vi stöder dem och ger dem råd genom de många romska kvinnliga nätverk som finns i Europa, säger Miranda.

Trafficking

Den trafficking som råder i Europa idag gäller inte bara barn och unga kvinnor som säljs som slavar och tvingas till prostitution utan även deras organ är till salu.

– Vi hörde talas om femhundra romska barn som fraktades till Grekland för tre år sedan, där de alla dödades för sina organs skull. Föräldrarna till barnen trodde att de skulle arbeta.

Många romer är så fattiga att de inte ens har mat för dagen. De romer som är värst drabbade bor i Slovakien Tjeckien och Albanien. Nu ska ERTF ta kontakt med de berörda länderna och se till att informationen går ut till de romska samhällena.

– Vi kräver att myndigheterna avsätter resurser till detta. Ansvaret ligger på det nationella planet att bekämpa trafficking på alla fronter, säger Miranda Voulasranta.

När det gäller den romska kvinnans situation är Trafficking något som alla Europas länder måste ta itu med menar Nyamko Sabuni.

– Traffickingproblematiken är en högt prioriterad fråga i alla Europas länder. Här i Sverige håller vi på att förbereda en handlingsplan som handlar om hur vi ska komma till rätta med trafficking och prostitution. Det är naturligt att när vi talar om jämställdhet i den romska gruppen att även få med den dimensionen. Nu är inte trafficking enbart ett romskt problem, utan det förekommer i alla Europeiska länder. Vissa är avsändarländer andra är

mottagarländer. Vi behöver ett internationellt samarbete för att adressera problemet och vi får inte glömma bort de nationella minoriteterna när vi talar om jämställdhet. Ofta är det bara de medvetna kvinnornas röst i majoritetsbefolkningen som hörs, säger Nyamko Sabuni.

Europarådet kommer 2005 med en ny konvention för att förebygga trafficking.

– I den här konventionen är det offret som är i fokus. Det är nytt inom internationell lagstiftning. Tidigare handlade det bara om polisiärt arbete och om att jaga brottslingarna, men nu handlar det alltså om att skydda offret, även de som ännu inte blivit offer. Det är välkänt att många romska samhällen i Europa lider av detta fenomen. Och att många romska kvinnor inte förstår risken deras barn och unga kvinnor utsätts för när de skickas i väg för att arbeta i andra länder.

Europarådets konvention mot trafficking kommer att träda i kraft i februari 2008.

– Jag hoppas verkligen att Sverige ratificerar den här konventionen. Hittills är det tio länder som har ratificerat den. Jag hoppas också att Sverige vill vara med att övervaka hur konventionen efterföljs, säger Maud de Boer-Buquiccio.

Sverige har tillsatt en utredning för att komma med förslag till lagändringar som kan bli aktuella i april.

– Sedan kommer vi skyndsamt att bereda frågan och förhoppningsvis ratificera konventionen i höst, säger Nyamko Sabuni.

En del av IRWNs arbete består av att påverka regeringar och stater.

– Vi måste öka trycket mot till exempel Slovakien för det sätt de behandlar romerna. Ta till exempel tvångssteriliseringarna som den slovakiska regeringen inte erkänner. Det finns fall som har gått till domstol men som ännu inte gett något utslag. I Tjeckien finns det cirka 80 fall av steriliseringar av romska kvinnor. Detta är också en fråga som är på agendan. Om Europaarbetet ska fungera är det viktigt att även dessa aspekter tas på allvar, säger Soraya Post.

János Hemming, en lokal fotograf, och ÉRG:s egen Rosario Taikon Ali.

Två verkligheter möts

Två olika världar möts på bibliotekets väggar i det ungerska kulturinstitutet Sepsiszentgyorgy i Rumänien.

Text och foto: Veronika Portik

– De har bara en sak gemensamt, bägge lever ett minoritetsliv, säger Miklós Hadnagy, föreståndare på institutet.

János Hemming, en lokal fotograf, och ÉRG:s egen Rosario Taikon Ali visade bilder från romernas vardagsliv i sina respektive länder.

Hur många ansikten har en rom? Den frågan ställer sig besökarna många gånger medan de ser på bilder av samma etniska grupp men bosatta lång ifrån varandra.

Idén bakom utställningen Zigenare i Transsylvanien och romer i Västeuropa föddes med minoritetsdagen den 18 december i åtanke att kulturinstitutet firade sitt ettårsjubileum.

Vid vernissagen den 29 november underströk journalisten Laszlo Mozes att utställningen kom till i mötet mellan två avlägsna kulturer. Å ena sidan de färgglada bilderna av Rosario Taikon Ali där man ser glada, lugna, eleganta människor som sjunger, dansar eller tar en siesta framför en rymlig husvagn. Mitt emot

desser bilder visar János Hemming upp bilder på en helt annan verklighet som är mycket hårdare, slitnare och mer otillgänglig och ändå är det samma människogrupp.

Och ändå, om man ser till andemening-

en i dessa bilder så ser man att det råder inga tvivel om att de transsylvanska inte är mindre nöjda med livet, trots alla svårigheter som de möter i sin vardag. Glädjen lyser i ansikten på János Hemmings bilder. Klädda annorlunda och med olika boendeförhållanden har romerna i Transsylvanien ändå samma milstolpar i livet och de kämpar för samma rättigheter som sina nordiska släktingar.

Rumänska romer kom till utställningen.

Böcker

Romska resor

Så har den då äntligen kommit, Joakim Eskildsens och Cia Rinnes fantastiska fotobok. Den har samma namn som den uppmärksammade fotoutställningen Romané phirimata som visades på Kulturhuset i maj i år.

Att bläddra i denna vackra och välmåttade fotobok är ren och skär lycka. Bilderna nästan lyfter från sidorna. Som fotograf finns det få som kan mäta sig med denna mästare. Hans noggrannhet och hantverkarskunnande lyser igenom i hans kompositioner och i bildernas färgmättnad.

Fotoboken bygger på omfattande resor och dokumentära projekt om romernas

liv och historia i Ungern, Indien, Grekland, Rumänien, Frankrike, Finland och Ryssland. Det var under åren 2000 - 2006 som Joakim Eskildsen och författaren Cia Rinne reste genom dessa sju länder. Där mötte och levde de med romer på ett sätt som förvånar. Det är inte lätt att bli accepterad som gajo och främling och platserna de besökte var många gånger okända för majoritetsbefolkningen som ändå inte bodde så långt därifrån.

Det vilar en mystik i många av Joakim Eskildsens bilder, ett ljus som lockar betraktaren och kanske är skönheten hos dem på gränsen till förrädisk när även

misären får detta skimra.

Joakim berättar hur idén till detta mastodontprojekt föddes i en liten by i Ungern som heter Hevesaranyos.

– Det finns två trånga gator där med cirka 50 romska familjer. Vi stannade där i sammanlagt fyra månader under fyra resor. Vi bodde hos en äldre romsk kvinna som hette Magda och vi var nog det första icke-romerna som hade sovit där. Ingen av majoritetsbefolkningen går dit, bara romer som besöker andra romer.

Vill du veta mer? Gå till:

www.joakimeskildsen.com

Bengt O Björklund

Romsk hjältinna i ny ungdomsdeckare

Kalle, Katinka och tjuvarna heter en ungdomsdeckare som Erik Olsson har skrivit och gett ut själv. Historien tilldrar sig på en bruksort någon gång på femtiotalet. Kalle, Roffe, Bengan och Katinka, en romsk flicka som tillbringar en kort period på orten med sin familj, är huvudpersoner, men det är Kalle som är motorn i gänget och den vackra Katinka glimmar till mellan raderna.

Kopplingen till Kalle Blomkvist går givetvis inte att undvika av flera skäl, men Erik Olsson lyckas ändå med att skapa intressanta karaktärer som står på egna fötter.

Det doftar femtiotal och det är lättsamt. Barnen träffas på ett hemligt mötesställe, loftet, ett vindsutrymme i stora båthuset. Där kan de vara ostörda.

Det finns alltid något att göra hos Kalle. Hans hus omges av en stor herrgård, ett brukskontor, ett stall med hästar, och höloge, två båthus, en kyrka, en stor trädgård med växthus och en bred å med en liten holme i mitten.

Poliser och bovar, misstänkta vuxna och barnens egna utforskningar för historien framåt. En stor summa pengar utlovas dessutom till den som löser fallet med de stulna guldklockorna. De måste dessutom se till att Bengans farsa och Katinkas pappa och bröder frias från misstankarna om ha stulit klockorna.

Det är ett lyckat första försök Erik Olsson har gjort. När han blivit varm i kläderna blir det säkert ännu bättre.

Bengt O Björklund

Erik Olsson bok kan beställas från Författarnas bokmaskin.

Böcker

Bussen kom med full fart. Bromsarna skrek och den stannade. Men för sent, Katitzi hade träffats av bussen. Hon låg under den...

Katitzi i Stockholm är den sjätte fristående delen i Katarina Taikons barnboksserie. Katitzi är elva år, gifter sig på låtsas, försörjer sig på riktigt och upptäcker Stockholm.

Katarina berättar i just den här boken om tiden i Sköndal.

“Det är en mycket vacker natur där och på en bergknalle ligger ett zigeniskt läger. Där bor cirka femtio zigenare. Alla är släkt med varandra och de står varandra mycket nära. Man dryftar alla problem tillsammans och när någon gråter, ja då

börjar nästan alla gråta. Man bjuder varandra på mat och kommer det någon som är utomstående, så bjuder man även honom, för det är en tradition, att man alltid måste vara gästfri.

På bergknallen i ett lådformat tält bor syskonen Rosa, Paul, Lena och Katitzi. Här i lägret bor man väldigt tätt intill varandra, det är bara några meter mellan tält och vagnar.”

De flesta böckerna i serien finns att köpa hos Katarina Taikons syster Rosa på adress:

Tai-lang bokförlag

c/o Rosa Taikon

Flor 1340

840 90 YTTERHOGDAL

Romska tiggare borta från Göteborgs gator

Som vi skrev om i tidigare nummer av ÉRG fanns det många romska tiggare på Göteborgs gator tidigare, men nu är de borta och ingen vet vart de tagit vägen.

– Jag har inte sett en tiggare på kanske två månader, säger Malin Andersson, socialsekreterare på kommunens fältgrupp i centrum.

På uppdrag av sociala resursförvaltningen gjorde gruppen i våras en kartläggning av stadens tiggare. Den visade sig då att de som tiggde varken var kriminella eller organiserade, som många trodde, utan bara fattiga östeuropéer. Majoriteten av de 19 intervjuade var romer från Slovakien, Ungern och Rumänien. De hade kommit till Sverige med hopp om att få ihop lite pengar.

– Det är extremt hög arbetslöshet bland romer i jordbrukslandet Slovakien, säger Malin Andersson.

Fältgruppens studie visade att det inte är särskilt lönsamt att tigga. Kanske är det därför de har gett sig av. Vart, är det ingen som vet, men förmodligen har de åkt hem.

GT

Upprörande uttalande om romer

En regeringsmedlem i Rumänien har uttalat att han ville köpa mark i Egyptens öken och skicka alla romer dit för att lära sig arbeta. Ingen dementi har rapporterats. Fredsrörelsen på Orust finner det mycket alarmerande att hittills varken EU-kommissionen eller EU:s regeringar uttalat sitt avståndstagande mot denna politik mot romer.

Uttalandet, som uppmärksammats av Radionyheterna den 21 november, föranleddes av att en romsk man begått ett mord. En regeringsmedlem i ett medlemsland i EU talar alltså öppet om kollektiv bestraffning av en särskild grupp EU-medborgare.

Det förefaller därmed som om USA:s och Israels hittills enastående rasistiska ställningstaganden och agerande nu börjat påverka även EU:s medlemsregeringar, till en början kanske genom att öppet uttala vad man hittills förstått att hålla inne med.

Dock har regeringen i medlemslandet Italien nyligen tillåtit rivning av hela slumbosättningar bebodda av romer,

detta utan att ens ge något i ersättning.

Fredsrörelsen på Orust finner det mycket alarmerande att hittills varken EU-kommissionen eller EU:s regeringar uttalat sitt avståndstagande mot Rumäniens och Italiens politik mot romer. EU:s ofta påtalade brist på demokratiska värderingar och beteenden är redan alltför uppenbar för medborgarna. Detta förhållande riskerar nu att ytterligare försämrats. Fredsrörelsen på Orust kräver att Sveriges regering och riksdag utan dröjsmål gör en skarp markering mot den manifesterade offentliga rasismen och mot önskade och genomförda kollektiva bestraffningar av folkgruppen romer. Dessutom bör det ofta omtalade svenska inflytandet inom EU kraftfullt användas.

Ola Friholt,
ordförande Fredsrörelsen på Orus

Delegationen för romska frågor

É Delegatsia pe romané pušaimáta

Nu äntligen har delegationen för romska frågor öppnat sin hemsida!

Delegationen för romska frågor lanserade sin hemsida måndag den 3 december!

Adress: www.romadelegationen.se

Delegationen för romska frågor hemsida ska främst fungera som ett verktyg, riktat till landets kommuner.

Här finns information kring minoritetspolitiken och hur Sverige och andra länder, främst inom EU, arbetar för att förbättra romernas situation. Vi lyfter goda exempel på det arbete som landets kommuner bedriver.

Det romska föreningslivet i Sverige och inom EU är omfattande och det finns många romska lokalföreningar, riksförbund och församlingar. Ett urval av dem hittar du på hemsidan.

Vi belyser situationen kring romernas rättigheter bl.a. om utbildning och modersmålsundervisning.

För att skapa förståelse för romernas situation i Sverige finns en historisk bakgrundsbeskrivning och fakta kring hur romerna diskriminerats genom tiderna och fortfarande diskrimineras.

Vi tackar alla som bidragit med information till hemsidan

Hemsidan är under uppbyggnad och kommer kontinuerligt att uppdateras. Om ni har synpunkter, tips eller råd angående hemsidan, kontakta Domino Kai.

domino.kai@integration.ministry.se

Tel: 08-405 30 53

Gunilla Lundgren mottar blommor och en check på sjuttiofem tusen kronor av Stockholms Arbetar-institutsföreningens ordförande Per Tullberg.

Gunilla Lundgren får Örjan Lindberger priset

Gunilla Lundgren har fått 2007 års Örjan Lindberger pris på 75 000 kronor för sitt stora och helhjärtade engagemang för barn och ungdomar, för sin pedagogiska gärning och för sitt breda författarskap i en mångkulturell miljö.

Text och foto: Bengt O Björklund

– Med detta pris vill vi betona vikten av litteraturstimulans och läsfrämjande verksamhet bland barn och ungdomar, sade Per Tullberg, ordförande i Stockholms Arbetar-institutsförening. Föreningen delar varje år ut ett pris till en person som främjat förståelsen av diktkonst, poesi, berättarkonst och dramatik genom sin verksamhet som forskare och/eller pedagog - i första hand med skrifter (böcker, uppsatser, artiklar, studiehandledningar) som direkt eller indirekt kan komma till nytta inom folkbildningsarbetet.

– Vi tycker i ledningsgruppen att Gunilla Lundgren har uppfyllt detta med råge. Hon, som har ett fyrtiotal böcker bakom sig, vänder sig i de flesta av dem till barn och ungdom, inte bara i Sverige utan även i utlandet. Många av böckerna hon har skrivit handlar om den romska kulturen. Gunilla skriver inte bara böcker utan hon gör även utställningar, radiopro-

gram och filmer. Det finns därför varken etniska eller geografiska gränser för Gunilla Lundgren. Många av hennes böcker är antingen två- eller trespråkiga.

Gunilla Lundgren är även med och arrangerar mötet mellan Rinkebybarnen och olika nobelpristagare varje år. Det är ett engagemang som hon har haft i sjutton år och som är känt långt utanför Sveriges gränser.

– Varje år delar vi ut ett pris till minne av vår tidigare sekreterare Örjan Lindberger. Han var professor i litteraturvetenskap. Tyvärr dog han förra året. Örjan var med i arbetar-institutsföreningen i mer än femtio år. Han var väldigt angelägen om att litteraturen skulle ut till folket. Den folkliga litteraturen, det vill säga den som inte skrevs av akademins ledamöter, skulle uppmärksammas. Därför inrättade vi Örjanpriset, som är ett pris för dem som använder litteraturen i

folkbildningens tjänst. Detta har vi gjort i närmare sex år. Prissumman har stigit sedan vi startade och i år liksom förra året var priset på sjuttiofem tusen kronor.

Arbetar-institutsföreningen startade för 130 år sedan. Redan då var det en bildningsförening för arbetarklassen där man ville ge arbetarna möjlighet till bildning, naturvetenskap, konst och litteratur.

– Det är det arvet som vi förmedlar. Föreningen är liten, men har hela tiden haft ett ganska jämt medlemsantal på cirka hundra personer.

Per Tullberg är även generaldirektör på Skolverkets och har kommit i nära kontakt med romska barns skolgång genom åren han arbetat med skolfrågor.

Gerda Johansson är lärare på Enskilda gymnasiet och dotter till Örjan Lindberger. Hon är även en av medlemmarna i föreningen.

– Pappa var initiativtagare till Barnboks-institutet och till en professur i barnlitteratur, något som låg honom varmt om hjärtat. Därför tror jag att han skulle ha uppskattat årets pristagare.

Gerda Johansson talar varmt om sin far som en stor humanist.

– Han var inkännande och förstod människor. Han gjorde mycket i det tysta.

É Romani Glinda presenterar Förintelsen och romerna på Etnografiska museet i Stockholm

På Minnesdagen för Förintelsens offer, söndagen den 27 januari kl 14 äger en minneshögtid rum på Etnografiska museet i Stockholm. I samband med Minnesdagen visas en utställning som vill lyfta fram alla de romer och sinti som drabbades av nazisternas ohyggliga dödsmaskineri under andra världskriget. Det är första gången en sådan utställning visas i Sverige, och den är mycket angelägen: Många människor i Europa känner inte till omfattningen av nazisternas brott mot mänskligheten under andra världskriget; att den även drabbade över en halv miljon romer och sinti. Liksom judar fängslades romer och sinti av nazisterna, stängdes in i ghetton och deporterades till förintelselägren. Utan åtskillnad drabbades barn, kvinnor, vuxna, gamla.

I samband med utställningen arrangeras visningar, seminarier och speciella program för barn och ungdomar.

Utställningen pågår till den 24 mars 2008 på Etnografiska museet.

Arrangörer: I Sverige genomförs utställning i samverkan mellan Delegationen för romska frågor (Ju 2006:10), den romska tidskriften É Romani Glinda (initiativtagare), Etnografiska museet och Forum för levande historia.

Baki Hasan signerar den nya ordboken till hemspråksläraren Jasminska Demirovska.

28 500 romska ord

I slutet av oktober hölls miniseminarium och release party för Baki Hasans nya svensk-romska ordbok, från svenska till den romska dialekten arli. Det var många, både romer och andra intresserade, som hade samlats i Myndigheten för skolutvecklings lokaler på Karlbergsvägen i Stockholm.

Text: Bengt O Björklund **Foto** Fred Taikon

Baki Hasan kommer ursprungligen från Makedonien i forna Jugoslavien där romerna i huvudsak talar någon form av arli, men det finns många underdialekter. Under sex år har Baki Hasan arbetat med boken. Han har haft hjälp och möjlighet att diskutera översättningen med språkanvändare både i Makedonien och i Sverige. Vaska Bajramovska Mustafa i Skopje i Makedonien har i olika omgångar granskat manus. Hon är en romsktalande tv-journalist.

– Hon har arbetat länge med romska språk och hon har gett mig värdefulla synpunkter på förbättringar, säger Baki Hasan.

Šaip Jusuf, även han från Skopje, har också han hjälpt Baki Hasan i arbetet. Šaip Jusuf var med och publicerade en romsk grammatik i Makedonien redan 1980.

Mycket av arbetet med arliordlistan har bestått av att komma på översättningar för svenska ord som inte har haft någon romsk motsvarighet.

– Det var inte helt lätt. Jag tänkte, ska jag ta ord från indiskan eller göra sammansatta ord av redan befintliga romska ord. Jag bestämde mig för alternativet med sammansatta ord, men det är inte alltid som det fungerar. Då har jag använt mig av ett låneord, men det är lättare att förstå de sammansatta orden.

Arli har många olika dialekter och Baki Hasan har haft svårt med att bestämma sig från vilken dialekt han ska ta ord och stavning. Det blev från den vanligaste dialekten som han själv talar.

Det romska språket har länge bara varit ett talat språk, men nu börjar det hända en hel del på den skriftliga sidan.

– Idag finns det en hel del arbete kring det romska språket och risken att det ska falla i glömska är liten, säger Baki Hasan.

Något som, enligt Vaska Bajramovska Mustafa, utmärker detta lexikon är, "att översättaren i stor utsträckning valt att lyfta fram romska ordvarianter, som inte brukas så ofta i nutida talspråk, men som användes av vår äldre generation." I inledningen i boken skriver hon: "Här finns en mängd grammatisk information i anslutning till uppslagsorden så som angivande av ordklass, genus och numerus vid substantiven och tempusformerna vid verben."

Anmäl diskriminering till DO!

Genom att anmäla diskriminering så gör du tre bra saker:

1. Du ger dig själv möjligheten att få upprättelse för den kränkning du utsatts för.
2. Du bidrar till att synliggöra diskriminering.
3. Din anmälan kan göra att andra inte behöver bli utsatta för samma sak som du.

Upplever du dig diskriminerad på bostadsmarknaden?

Har du sökt bostad men fått avslag när du talat om vad du heter eller när de ser att du eller någon i ditt sällskap bär romska kläder? Blir du erbjuden lägenhet, men bara i vissa områden? Har du försökt byta bostad men inte lyckats?

Tror du eller har du upplevt att din etniska tillhörighet påverkat dina möjligheter på bostadsmarknaden? Du kan anmäla det till DO.

Känner dina barn sig trygga i skolan?

Får dina barn tillgång till den undervisning de har rätt till i skolan? Blir de mobbade eller trakasserade i skolan? Sedan 2006 finns en lag som förbjuder diskriminering och annan kränkande behandling av barn och elever.

Om dina barn blir trakasserade eller utsätts för etnisk diskriminering kan du anmäla det till DO. Blir dina barn mobbade kan du anmäla det till Barn- och elevombudet på Skolverket.

Har du frågor om diskriminering?

Ring DO:s telefonrådgivning som nås via växeln, tel: 08-508 887 00. Rådgivningen har öppet på måndagar kl. 9 - 12, onsdagar kl. 13 - 16 och fredagar kl. 9 - 12.

Mer information om DO och vad vi kan hjälpa till med finns på vår webbplats: www.do.se

Misstro bland romer präglade projekt

Equal projektet "Romer i Sverige - från syd till nord" är avslutat. Romska organisationer och svenska myndigheter har samarbetat under två år. Samordnare har Länsstyrelsen i Stockholms län varit. Hur tycker de att det har gått? Vi frågade Katarina Gürsoy, utvecklingsledare för integrations och mångfaldsfrågor på Länsstyrelsen och representant för myndigheten i partnerskapet.

Text: Fred Taikon och Bengt O Björklund **Foto:** Fred Taikon

– Det har varit en lång och delvis besvärlig process där en del har gått bra och annat har gått mindre bra. Det man kan säga om helheten är väl att projektet inte riktigt blev som det var tänkt på en övergripande nivå. Vi har ägnat alldeles för mycket tid till att diskutera budgetfrågor och för lite tid till metodutveckling, vilket var syftet med projektet. Däremot har de delprojekt som funnits i kommunerna lyckats uppnå en hel del resultat dels för deltagarna som medverkat och dels när det gäller strukturförändring, inte minst påverkan på politikerna i dessa kommuner.

Vad har varit mest positivt?

– Parterna i utvecklingspartnerskapet har genomgått en ömsesidig läroprocess som inneburit insikter om makt – om överordning och underordning – om förtroende och tillit som ständigt måste återövas – om behovet av långsiktiga samarbeten med ett stort mått av tålamod, vilja och kreativitet. Trots olika bekymmer har partnerskapet fortsatt att

arbeta och genomfört projektplanen i stor utsträckning.

Vad har varit mest negativt?

– Den brist på tillit som har funnits mellan parterna och den ständiga diskussion om pengar som funnits under hela projektiden.

Vilka projekt har varit mest lyckade?

– De kommunala delprojekten, STIL i Lund, Greppa livet i Södertälje och Integration sociokulturellt och arbetsmarknadsmässigt för en etnisk minoritet i Munkedal, har prövat och testat metoder som är tydligt formulerade gällande integration av romer på arbetsmarknaden. Arbetet i dessa projekt pekar på att metoderna fungerar. Detta har lett till att ett antal romska kvinnor och män nu klarar sin försörjning genom utbildning och/eller arbete. Beslutsfattare och politiker inom de tre kommunerna är informerade och äger kunskap om romers situation på arbetsmarknaden. Den förbättrade kunskapen har i sin tur påverkat arbetet med och beslut rörande romer. Romska

brobyggare finns ute i verksamheterna som kan vägleda, stötta och motivera andra romer i integrationsprocessen. Nya nätverk på lokal nivå har gett möjligheter till kompetenshöjning.

Hur stor blev den totala budgeten?

– Den totala budgeten, enligt ESF-Rådets sista beslut för perioden 2005 - 2007, blev 21 209 346 kr, därav medfinansiering på 10 512 005 kr och medel från ESF 10 697 341 kr.

Är alla återredovisningar från inblandade föreningar gjorda?

– Tre av de romska riksförbunden som medverkat i partnerskapet har tyvärr inte lämnat några slutrapporter över sina respektive verksamheter.

Turbulens

Vad är det som har föranlett all den turbulens som har varit redan från projektets början?

– Partnerskapet har under projektiden haft svårt att hålla fokus på de uppsatta målen och bristande tillit och förtroende mellan parterna har kännetecknat samarbetet. Projektiden har präglats av diskussioner gällande ekonomi och pengar och därmed har det uppsatta syftet att diskutera metodutveckling kommit i bakgrunden. Ett exempel på störande moment har också varit att en del partners har tillkommit senare. Det råder fortfarande brist på tillit mellan majoritetssamhällets representanter och de romska organisationsföreträdarna och mellan företrädarna för de romska organisationerna. De praktiska verksamheterna inom de tre kommuner som medverkat har trots det bristande samarbetet mellan parterna tvingat fram aktivt arbete med och synliggörande av romer.

Så här i efterhand, är det något ni önskar att ni gjort annorlunda?

– Möjligen att budgeten har varit fastslagen redan från början på ett annorlunda sätt. Då hade partnerskapet kanske kunnat koncentrera sig mer på verksamheterna och mindre på de återkommande ekonomiska diskussionerna om budgeten. I de flesta andra partnerskap inom Equal

har budgeten inte delats upp på separata delprojekt utan den har varit gemensam. På så sätt kan medlen vara aktivitetsstyrda och inte "ägarstyrda". Ett problem som också uppmärksammats inom projektet är att partners tillkommit senare i processen.

En klagoskrift från Roma International, Resandefolket Romanoa och Romernas Riksförbund presenterades av Birger Rosengren och Stefan Palison under det sista mötet med samtliga samarbetspartner, även alla de internationella, vad föranledde den kritiken?

– De flesta parterna i projektet vet inte vad som föranledde organisationerna att presentera klagoskrifterna. Den konkreta orsaken till klagomålen har utvecklingspartnerskapet inte fått reda på trots påståtningar. De flesta på konferensen blev mycket överraskade när organisationerna inför alla våra internationella och nationella gäster utan förvarning uttalade sig negativt om det projekt där de själva medverkat under två års tid. Vid förfrågan om varför organisationerna gjorde detta, hänvisades det till att det fanns bevis på missförhållanden inom projektet och att dessa bevis skulle läggas fram senare. Några sådana bevis har till dags dato inte framkommit och någon förklaring till varför man gjorde så här har inte heller presenterats.

Finns det någon fog för den kritiken?

– Frågan går inte att besvara då organisationerna inte har kunnat redogöra för vad kritiken består i.

I den engelska versionen står det att ni anmälts till Antidiskrimineringsbyrån, vilken byrå är det?

– Vet inte. Någon anmälan finns troligen inte. Det har inte kommit till Länsstyrelsens kännedom att någon sådan finns mot oss eller partnerskapet.

De skriver att ni medvetet har begränsat deras möjligheter att påverka "för oss väsentliga och relevanta frågor" och vidare att "vi berörda romska organisationer medvetet bromsats upp och förhindrats ... att kunna ta del av de ekonomiska underlagen..." Vad handlar det om?

– Vet inte. Alla beslut som fattats inom partnerskapet har varit transparenta. Dessa organisationer har varit representerade vid samtliga beslut och har tagit mycket aktiv del i alla möten och arbetsgrupper som funnits. De har som sagt inte kunnat redogöra för vad som är problemet trots att de vid ett flertal tillfällen tillfrågats. Projektet har tvärtom präglats av en stor öppenhet kring alla frågor och en medveten strategi har funnits att både romer och icke-romer ska representera partnerskapet i alla olika sammanhang. Representanter för två av de tre organisationerna har vid ett flertal tillfällen fått möjlighet att ta del av de ekonomiska underlagen. Dessutom har den ekonomiska redovisningen kontinuerligt presenterats och redovisats på styrgruppsmötena. Ekonomiska handlingar har också funnits tillgängliga som underlag till dessa redovisningar.

I ett brev från utvecklingsdirektör Kjell Haglund på Länsstyrelsen i Stockholms län står det att en del partners "under ett partnerskapsmöte den 14-15 maj har uttalat hot om att anmäla Länsstyrelsen till tingsrätten för avtalsbrott och dessutom kombinerat detta med krav på att specifika önskemål ska tillgodoses för att hotet inte ska verkställas". I brevet står det även att det är "fullständigt oacceptabelt att arbetet ska bedrivas under former som närmast liknar utpressning". Vad föranledde detta?

– Vid ett flertal möten har representanter från framförallt två romska organisationer fört fram att man har bevis för missförhållanden i projektet och att man ska anmäla Länsstyrelsen. Vi har då bett dessa organisationer att redogöra för anklagelsepunkterna vilket de aldrig har kunnat göra. Dessa organisationer har under ett av dessa möten meddelat att om de får pengar ur budgeten till en särskild aktivitet så skulle de kunna tänka sig att dra tillbaka anmälan. Länsstyrelsen har därför uttalat att vi inte vill utsättas för denna typ av påtryckningar och att vi inte heller kan kvarstå som slutlig stödmottagare om

inte parterna i utvecklingspartnerskapet har förtroende för oss.

Vad fick det för konsekvenser?

– Samtliga övriga organisationer inom partnerskapet uttalade sitt stöd för Länsstyrelsen som slutlig stödmottagare men i övrigt hände ingenting. Länsstyrelsen har inte hört att vi är anmälda någonstans och den aktivitet som organisationerna ville ha pengar till genomfördes aldrig.

Hur ser ni på detta, så här i efterhand?

– Det är beklagligt att så mycket tid har ägnats åt att misstänkliggöra varandra istället för att utföra det arbete som man åtog sig enligt projektplanen.

Det har förekommit krav på ekonomisk granskning av projektets ekonomi, vem har granskat? Och vad har granskats?

Partnerskapets representant för Roma International har vid ett flertal tillfällen varit på Länsstyrelsen och granskat projektets olika budgettransaktioner. Han har även haft kontinuerlig kontakt med Länsstyrelsens internrevisor. Representant för denna organisation har också besökt ESF-Rådet och AMS i Umeå (såsom utbetalande myndighet) och där fått tillgång till alla ekonomiska underlag. Ständiga förfrågningar och kritiska synpunkter på ekonomiska ersättningar har även framförts av representanten för Resandefolket Romanoa Riksförbund.

Vad ledde detta till?

– Ingenting.

Slutligen. Har arbetet med projektet påverkat er syn på romer?

– Med större kunskap ökar också förståelsen.

Om ni skulle bli erbjudna ett nytt samarbete med romer, hur ställer ni er då?

– Länsstyrelsen arbetar generellt och långsiktigt med integrationsfrågan i länet och har självklart inget emot att arbeta med den romska minoriteten.

Vilken var den största erfarenheten?

– Att utvecklingsarbete tar och måste få ta tid. Att romer inte kan ses som en grupp utan som individer.

Gamla kära bilder berättar

Männen har varit iväg och skaffat materialet till korgarna.

Observera den gröna färgen på kvistarna som är färska.

Kära läsare av gamla bilder berättar. Vi tittar åter igen in i redaktörens bildarkiv. Den här gången visar han bilder från Marocko. I början av 50-talet besökte Rigo Lajos Marocko. Där träffade han romer i utkanten av Tanger. De hade slagit läger där. Romerna som vi visar den här gången tillhör gruppen koinitsára, (korgflätarna). De sålde sina korgar på kasban i Tangier.

Kvinnor och barn är med i korgflätandet. Se vilket berg av sålgkvistar de har lagt upp till vänster i bilden.

Maten står på spisen under tiden man arbetar. Se flaskan som hänger utanför tältet, den innehåller vatten med mycket socker för att locka till sig eventuella insekter för att slippa få in dem i tältet under natten.

När man behöver förstärka korgarna så att de blir stadiga används bambustänger. Här ligger ett litet lass på kärran.

Går man på marknad i värmen blir man törstig. Det vet romerna om. Här visar vi en man som bär på en vattenflaska av plåt, instoppad i en specialgjord träkagge, allt för att isolera vattnet mot solvärmen. Se hans kopphållare, den är gjord av järntråd.

Så här ser dagens vattenförsäljare ut i Turkiet. Bilden är tagen under ÉRGs resa till Istanbul förra sommaren.

Gåsamiddag på danskt vis

Det här behövs till ca: 10 personer:

5½ kg. Gås
½ kg. Äpplen
1 påse Katrinplommon
1 st. Citron
Salt, peppar och vatten.

Kanderade småpotatis:

2 kg. Små potatis
200 gr. Margarin
2 dl. Socker

Till såsen:

2 dl. Matlagningsgrädde
2 msk. Mjöl
Stekskyn från gåsen.

Gör så här:

Ta ur inälvorna, rensa och skölj gåsen väl under rinnande vatten. Gnid in gåsen inuti med citron, salt och peppar. Utanpå gnids salt och peppar in runtom hela gåsen. Skala och skiva äpplena. Fyll gåsen med äpplen och katrinplommon. Sy ihop gåsen med vanlig sytråd och lägg den på ugnsplåten. Stick små hål med en nål runt om på gåsen så att gåsfettet kan rinna ut på plåten. Gåsen steks i 160 grader i 55 minuter per kilo.

Kanderad småpotatis

Potatisarna kokas med skal. När potatisen är klar skalas den när den svalnat lite.

Smält 200 gram margarin i en stor stekpanna, lägg i sockret och låt det smälta ihop tills det blir gyllenbrunt. Lägg de kokta skalade potatisarna i stekpannan, stek tills potatisarna är gyllenbruna.

Såsen

Ta skyn från gåsen och gör en redning med mjöl och matlagningsgrädde, låt den koka upp. Gott att servera med vinbärsgeleé, rödkål och en fräsch grönsallad.

Smaklig måltid!

Papín á la Danemarka

Gado trubúl 10 ženénge

5,5kg Papín
0,5kg Phabáj
25-30 Šuké prúni
1 Lumía
Lon, pipéri thai paj.

Karamélimé kolompíri:

2 kg Cíné kolompíri
200gr Margarína
2 dl Záro

O rantaš:

2 dl Smuntína
2 rojá Aró
O čikén katár é peklí papín

Ker gadea:

Vužár thai xaláv é papín telál o paj.
Mór é papín andrál la lumíasa, lon, thaj pipéri.
Mór é papín avrjál le londéasa thaj pipéri. Rande le phabája, thaj šin le ánde ciné kotorá. Pher é papín le phabajénsa thaj le prunénsa. Phánde é papín thavéasa thaj muk te pécól pe le bovésko plévo ande 160 grádora, ande 55 minutsi pe sváko kilóvo pašti 3 časuri. Ker siné grópi jekh suvjéasa te sar pečal o čikén po plévo.

Karamélimé kolompíri

Čirav le kolompíri bi ranglé. Kana le kolompíri gata le, thaj šudrilé xántci rande le kolompíri.

Bilár é margarína ande jekh barí tepsía, šor andré o záro, muk te lel o záro šukar farba. Akaná pek le antrégi kolompíri ande é tipsía te len jekh galbuničozo farba.

O rantaš

Lašar jekh rantaš anda o čikén la pipínake thaj šor andre smuntína, muk te čiol
É papín sar xalpe ribízléngo varéniasa thaj loló šax, thaj šukar saláta.

Xan pe sastimaste!

Avsändare

É Romani Glinda
Egnahemsvägen 58
se-141 37 Huddinge
Sweden

B

Porto
Betalt

FÖRINTELSEN OCH ROMERNA

24 januari - 24 mars 2008

Djurgårdsbrunnsvägen 34 • www.etnografiska.se

Invägning av utställningen

Torsdag 24 januari kl 16-18

Minneshögtid

Söndag 27 januari kl 14.00 - 15.30

www.etnografiska.se

för mer information